

Inriktningsbeslut om fria vandringsvägar i Tyresåns utlopp

Förbundets stämma beslutar *att*:

1. Tyresö kommun snarast bör avsluta vattenverksamheten i Nyfors och ansöka om tillstånd att återställa Tyresö-Flatens utlopp. Utloppet bör återställas med utgångspunkt i utredningen "Fritt fram i Tyresån" och ske i samråd med Tyresåns vattenvårdsförbund.
2. Tyresö kommun om möjligt förvärvar vattenkraftverksamheten i Uddby med syfte att avsluta den. Kommunen bör därefter ansöka om tillstånd att återställa Tyresåns utlopp med utgångspunkt i utredningen "Fritt fram i Tyresån". Åtgärden sker i samråd med Tyresåns vattenvårdsförbund.
3. Länsstyrelsen i Stockholm bör vidta rättsliga åtgärder om ett förvärv av kraftverket ej är möjligt, med syfte att avsluta vattenkraftverksamheten och återställa Tyresåns utlopp. Åtgärden sker i samverkan med Tyresö kommun och Tyresåns vattenvårdsförbund.

Bakgrund

Tyresåns vattenvårdsförbund bygger på ett långvarigt samarbete mellan de sex kommunerna i Tyresåns avrinningsområde, vilket är det största huvudavrinningsområdet i Stockholms län om cirka 220 km². Kommunerna förvaltar ett trettiotal gemensamma sjöar och lika många vattendrag. Förbundets verksamhet bygger på att ta fram kunskap och åtgärdsförslag för våra gemensamma vatten, samt övervakning av vattnets tillstånd. De sex kommunerna i förbundet har arbetat utifrån ett avrinningsområdesperspektiv långt innan vattenförvaltningen ställde krav på detta, och vi representerar vattenvårdsintresset för de drygt 200 000 invånarna i avrinningsområdet, som också hyser en nationalpark, flertalet naturreservat och Natura 2000-områden i en storstadsnära miljö. Förbundet arbetar efter ett antal gemensamma fastställda mål, bland annat vattenförvaltningens mål om god ekologisk status, men också fria vandringsvägar, naturliga bäckar och åar, samt att andelen skyddad natur ska öka.

För att nå vattenförvaltningens krav på god vattenstatus i Tyresåns utlopp har förbundet tagit initiativ till utredningen "Fritt fram i Tyresån". Den visar på vattenförekomstens åtgärdsbehov avseende hydromorfologi och redogör för ett antal åtgärder och alternativ som är nödvändiga för att nå miljö kvalitetsnormen God ekologisk status. Utredningen har skickats ut på remiss till ett stort antal berörda aktörer runt om i Tyresån, med syfte att samla in synpunkter i ett tidigt stadium. Förbundet har därtill utrett de juridiska förutsättningarna för kraftverkets verksamhet på kommunens mark vid Tyresåns naturliga utlopp, samt tagit fram en utredning av den förväntade miljönyttan för de två huvudalternativen, en s.k. produktionsmodell.

"Fritt fram i Tyresån" föreslår åtgärder vid Nyfors där Tyresö kommun äger dammanläggningar, samt vid Tyresåns utlopp där kraftverksamhet bedrivs i privat regi på kommunens mark på oklar juridisk grund. Kraftverket i Uddby är ett av länets två småskaliga vattenkraftverk. Det har en mycket begränsad produktion men blockerar effektivt möjligheten för fisk och andra arter att vandra mellan Kalvfjärden och Tyresån. Verksamheten har ett

äldre tillstånd meddelat enligt 1983 års vattenlag. Tillståndet är beviljat med bristfälliga villkor och undermålig miljöhänsyn avseende minimitappning och reglering till dokumenterad nackdel för de arter som är beroende av strömmande vatten i Tyresåns utlopp.

Efter remitteringen av "Fritt fram i Tyresån" har förbundet varit i dialog med kommunledningen i Tyresö, Länsstyrelsen i Stockholm och Uddby kraft AB. Förbundet anser att kraftverksamheten bör förvärvas med primärt syfte att avsluta den och att en återställning av Tyresåns utlopp påbörjas. För åtgärden råder en samsyn bland kommunernas förbundsrepresentanter, och Tyresö kommun har med ett ordförandebeslut (Dnr 2018/KS 0065 90, 22 februari 2018) beslutat att inleda en process att inköpa Uddby kraft AB och arbeta vidare med åtgärdsförslagen i "Fritt fram i Tyresån".

Produktionsmodellen visar att en återställning skapar de bästa lokala effekterna i utloppet, och de bästa förutsättningarna för en möjlig återetablering av havsvandrande arter i Tyresåns sjösystem. En avslutad kraftverksamhet genererar därtill större miljönytta till en mindre åtgärds kostnad än en miljöanpassning av fortsatt drift. En återställning av utloppet bidrar i högre utsträckning till att nå det nationella miljömålet om Levande sjöar och vattendrag än en miljöanpassning av verksamheten. Nyttan av enbart en miljöanpassning av kraftverksamheten är särskilt tveksam i Tyresåns utlopp, då det är cirka fem kilometer vattenvägen mellan Tyresåns naturliga utlopp och kraftverkets utlopp, där huvuddelen fisk samlas p.g.a. det dominerande vattenflödet från kraftverket till Kalvfjärden.

En avslutad drift ligger i linje med HaV:s och Energimyndighetens strategi för åtgärder i vattenkraften. Strategin prioriterar den storskaliga vattenkraften och regleringsförmågan framför den småskaliga vattenkraften, där det anses mer angeläget att prioritera naturvårdande åtgärder som når vattendirektivets krav på god vattenstatus.

Med en avslutad drift finns stor potential att lyfta fram och tillgängliggöra de äldre kulturmiljöer som ligger i anslutning till kraftverket och de dämmande sektioner som behöver åtgärdas. Förbundet anser att åtgärderna kan genomföras samtidigt som viktiga kulturhistoriska samband i Tyresåns nedre lopp stärks.

Utan tvekan skulle åtgärderna gynna regionens attraktionskraft med ett utökat fiske i skärgårdsmiljö, rikare friluftsliv, rekreation och storstadsnära biologisk mångfald i utkanten av Stockholm. Äldre fynd av den utrotningshotade flodpärlmusslan i Tyresåns utlopp tyder på att en återetablering kan vara intressant i samband med en återställning av hydrologin.

Ett liknande framgångsrikt återställningsprojekt i Nianån, Hudiksvalls kommun, byggde på politisk samsyn och samverkan mellan statliga myndigheter och kommunen, två grundläggande framgångsfaktorer för att nå hela vägen fram i denna typ av projekt. De inkomna synpunkterna på utredningen "Fritt fram i Tyresån" visar att det finns starkt stöd hos berörda aktörer att återställa Tyresåns utlopp. Det ligger i avrinningsområdets, kommunernas, och regionens intresse att avveckla verksamheten till fördel för den biologiska mångfalden och möjligheten att nå kravet på god vattenstatus.